

SZOCIOLÓGIAI TÉMÁK ADAM SMITH *A NEMZETEK
GAZDASÁGA* CÍMŰ MŰVÉBEN

1. E témakör kiemelésekor szem előtt tartjuk a szerző sajátos elemzési módját és a kort, amelyben alkotott, amelynek társadalmi, de mindenekelőtt termelési-gazdasági viszonyait boncolgatja. A liberálkapitalizmus társadalmában élve A. Smithet semmi sem ösztönözte sőt az osztályérdek sem olyan erős – akár apologetikus magatartásra, akár a társadalmi viszonyok forradalmi, kritikai elemzésére. Ennek ellenére átfogó képet ad korának problémáiról és társadalmi viszonyairól, a kérdések viszonylag széles skáláját érinti, amelyek a tudományos szocializmus forrását képezik, mindezt anélkül, hogy konklúziókat vonna le, vagy meghatározásokat adna, bár azok elemzéseiből logikusan következnenek.

2. A marxizmus jellemzője a teljesség mind a társadalmi viszonyokra, mind a tudományos szocializmusra, mind önnön fejlődésre vonatkoztatva. Mikor Lenin a marxizmus három forrását és alkotórészét tárgyalja nyilvánvalóan nem arra gondol, hogy a tudományos szocializmus úgy fejlődik, hogy Marx és Engels gazdasági elméletéhez kapcsolódva az angol klasszikus politikai gazdaságtan, vagy hogy a filozófia a német klasszikus polgári filozófiára épül a szocializmus és a kommunizmus általános társadalmi elmélete pedig az utópista szocialisták elméletére. Nyilvánvalóan nem erről van szó. A politikai gazdaságtan ismerői számára nem vitás, hogy Marx és Engels gazdaságtanát elképzelni sem lehet a dialektikus materializmus nélkül, és hogy a *Tőke*, bár túlnyomórészt gazdaságtudományi mű, de ugyanakkor nagy jelentőségű filozófiai és szociológiai alkotás is. A szociológusok között gyakran találkozunk olyanokkal, akiket figyelmeztetni kell arra, hogy a szociológiában mint a tudományos szocializmus szerves részében mind a fejlődés, mind az elemzés kérdésében összefonódik és egységet képez a szociológiai, a filozófiai, a politikai gazdaságtani és a politikológiai tényező.

E körülmények világossá teszik, hogy a marxista szociológia nem kizárólag az utópista szocializmusból ered, hanem a társadalmi tudat összes eredményére épül – ezért igazoltan tekinthető az angol klasszikus politikai gazdaságtan és a német klasszikus filozófia is a marxista szociológia alapjainak.¹

Meggyőződésünk megerősítéseként hivatkozunk azokra az érvekre is, amelyeket Veljko Korac belgrádi, Ante Fiamengo zágrábi, Kulcsár Kálmán magyarországi, valamint Jan Szczepanski lengyel szociológus vonultat fel.²

3. A legjelentősebb szociológiai témák kiemelésekor Smith híres művéből szem előtt kell tartani elméletének következetlenségét.³ E nagy tudós felfedezései közé nemcsak olyanok tartoznak, amelyeket túl kellett haladni ahhoz, hogy létrejöjjön Marx tudományos nézete, hanem olyanok is, amelyeket mechanikusan el kell vetni. Ilyen például az az álláspont, miszerint az önzés a cseré alapvető tényezője és meghatározója.⁴

A legjelentősebb és legterjedelmesebb szociológiai téma Smith munkamegosztás-elmélete. Nem különböztetve meg társadalmi és technikai munkamegosztást, Smith szerint a munkamegosztás alapja az emberek hajlama a cserére. Rámutat arra, hogy a munkamegosztásból nagy előny származik; a társadalom ugyanis közeledik a kitűzött cél felé – az általános jóléthez. Hangsúlyozza, hogy e folyamat – amely feltételezi az emberi munka társadalmi jellegét – hasznos, mert Smith számára a munkamegosztás – „bár lassú és fokozatos” – az emberi természetben rejlő hajlam következménye.

A kapitalizmusnak abban a korszakában, amikor a manufaktúr dominál Angliában, Smith nem tesz különbséget társadalmi és különleges munkamegosztás között. Hangsúlyozza, hogy a munkamegosztás előnye az időmegtakarításban nyilvánul meg, ez viszont sokkal nagyobb, mint az előszörre elképzelhető, és rendszerint megszűnik egyik munkáról a másikra való áttérés esetén. Nem lehet ugyanis gyorsan áttérni egyfajta munkáról egy újra, ha az más helyen, az előzőtől teljesen különböző munkaeszközökkel megy végbe – állítja Smith. Ennek illusztrálására a falusi takács példáját hozza fel, aki hogy megművelhesse kis birtokát sok időt veszít el a szövőgéptől a mezőig, majd a mezőtől a szövőgépig való távolság megtevésével. Smith művében gyakran rá lehet bukkanni a társadalmi és technikai munkamegosztás ilyen el nem határolására.

Jelentős a munka társadalmi jellegéről alkotott nézete. Adam Smith észreveszi a haladást és a munka termelékenységének növekedését, amely a társadalmi munkamegosztásnak és a termelés szakosításának eredménye.

Smith művét is azzal a megállapítással kezdi, (I. kötet, I. fejezet. „A

munkamegosztásról”) hogy a termelőerők fejlődése, a fokozott ügyesség, a szakértelem és az ítélőképesség a munkamegosztás eredménye. Könyvének ugyanebben a fejezetében hangsúlyozza, hogy a munkamennyiség növekedése – amelyet a munkamegosztás következtében ember el tud végezni, mint azelőtt – a következő három tényezőnek tulajdonítható:

- a) növekszik minden egyes munkás képessége, ügyessége;
- b) időmegtakarítás (ami munkafajták változtatása esetén nem következik be)
- c) a gépek korszerűsítése.

Ez utóbbi megkönnyíti a munkát és lerövidíti a munkaidőt és így lehetővé teszi, hogy egy ember több társa feladatát végezze el.

Adam Smith felfigyel a munkamegosztás negatív oldalára is, amely a kapitalista termelési viszonyok között az ember egyéniségére hat. Megállapítja, hogy a munkamegosztás az ember személyiségére oly módon hat, hogy olyan várdolatlaná és ostobává teszi, amilyen csak ember tehet.

Értékelméletét tovább fejlesztve Smith saját kritériumai szerint felfedi a termelő és a nem termelő munka közti éles különbséget. Hangsúlyozza, hogy van olyan munka, amely növeli a tárgy értékét, de van olyan is, amelynek nincs ilyen tulajdonsága. Az előbbit produktív, az utóbbit improduktív munkának nevezi. Szemléltetésképp leszögezi, hogy a manufaktúrában dolgozó munkájával növeli a nyersanyag értékét, ez biztosítja a munkás bérét (ahogy Smith mondja: a munkás eltartását) és a profitot munkaadója számára. Smith az improduktív munkára a cseléd példáját hozza fel, majd szembeállítva az előbbi munkával rámutat: „... a cseléd munkája nem növeli semminek se az értékét.

A kapitalizmus fejlődésének abban a szakaszában, amelyben a manufaktúra dominált, amikor a tudomány, a technikai újítások, fejlesztések és a szervezés tudománya alig játszott szerepet a termelési folyamatban, Smith nem vehette észre az un. produktív szolgáltatások igazi jelentőségét. Ezért mozog a termelőmunka leszűkített keretei között, amelynek hordozója mindig anyagi tárgy, míg a szolgáltatások nála improduktívak, beleértve az uralkodó, a bíró és a haditengerészet munkáját is, amelyet szerinte a mezőgazdaság és a produktív munka tart el. Smith külön hangsúlyozza azt, hogy a manufaktúrában dolgozó munkája egy külön eladásra szánt tárgyban valósul meg. Ezzel a munkával állítja szembe a szolga munkáját, amelyet nem lehet megállapítani, mert nem valósul meg semmilyen tárgyban sem, vagy áruban.

Smith munka-értékelméletéből világosan kiténik a bérmunkás kizsákmányoltsága. Erre engednek következtetni azok a kategóriák, amelyeket Smith a nem munkából eredő jövedelmek megjelölésére használ, ilyenek pl. a profit, a járadék. A bérmunkások kizsákmányolását több oldalról, átfogóan vizsgálja nemcsak szűk gazdasági keretek között.

Smith hangsúlyozza könyvében, hogy a profitot mint a tőke velejáróját el lehetne képzelni úgy, mint a munka ellenőrzéséért és vezetéséért járó pénz. A szerző elosztatja a misztikumot a tulajdonos ilyenfajta munkájáról, és hangsúlyozza, hogy a profit valami egészen más”. A profitot egész más elvek határozzák meg, amelyek nincsenek semmilyen arányban sem az említett ellenőrző és vezetői munka mennyiségével és nehézségével.

Adam Smith észreveszi a kizsákmányolást, amely a kapitalista társadalmi helyzetéből és abból a tényből ered, hogy bizonyos nagyságú tőkével rendelkezik. Ezt a két tényezőt állandóan hangsúlyozza és kiindulópontként szerepelnek a munkás munkájának értékéből származó profit, járadék és más formában levont rész elemzésekor. Annak ellenére, hogy megemlíti a mezőgazdasági termékek és a termelő munka révén eltartott uralkodót, bírót és a haditengerészetet, mégis magát a kizsákmányolást nem hangsúlyozza különösképpen, még kevésbé elemzi mint társadalmi viszonyt. Így nyílt kérdés marad, hogy valóban felfedte-e mint olyat, vagy épp opportunistának találta megemlíteni, amikor már a vitathatatlan kizsákmányolást érvekkel is igazolta.

A. Smith a nemzetközi viszonyokban – a gyarmatpolitikában – is felfedte a kizsákmányolást. Többek között rámutat arra, hogy a gyarmathatalmak monopolizálták a kereskedelmet, az európai árut a lehető legdrágábban adták el a gyarmatokon, míg azok termékfeleslegét minimális összegért vásárolták fel, de csak abban az esetben, ha Európa piacán nagyon magas árat kaptak érte. Felhívja a figyelmet arra, hogy sok esetben nemcsak a gyarmatok termékfeleslegének értékcsökkentéséről volt szó, hanem az volt a cél, hogy visszaszorítsák az illető gyarmat termelőképességének természetes fejlődését.

Smith világosan látja a gyarmatokkal szemben folytatott elnyomó politikát, amely abban is megnyilvánult, hogy a metropolisok megakadályozták a nyersanyag feldolgozásának összetettebb fázisát a gyarmati országokban. Illusztrációképpen megemlíti az angolok által tönkretett cukorfinomítógyárakat a francia gyarmatokon, miután azok brit kézbe kerültek, vagy a vas- és az acélrudak kivitelének megtiltását a brit gyarmatokról, sőt helyszíni feldolgozásukat is, nehogy lenyomják a metropolisokból kiszállított késztermékek árát.

Bármennyire is diagnosztikus és kiméletlen Adam Smith a gyarmati kizsákmányolás elemzésében, mint korának meghatározottja osztályszempontból szükségszerűen korlátozott. Ez kitűnik abból a megállapításából is, mely szerint „az emberiség legszentebb jogainak a megsértése” megtiltani egy nagy nemzetnek, hogy véghez vigye mindazt, amit termékei által elérhet, vagy korlátozni, hogy tőkéjét és munkáját úgy használja fel, ahogy az számára a legmegfelelőbb. Beismeri a kizsákmányolás gyarmatosító módszereinek igazságtalanságát, de relativizálja is azt, a gyarmatok gazdaságá-

nak általános fejletlenségével magyarázva, hisz szerinte az igazságtalanságok eddig „nem sokat ártottak a gyarmatoknak”. Ugyanakkor előrelátja, hogy a gyarmati kizsákmányolás a gyarmatok előbbrehaladása esetén „erőszakos és elviselhetetlen” lehet.

Meg vagyunk győződve arról, hogy a fentiekben rámutattunk arra, hogy Adam Smith életműve, mely a tudományos szocializmus egyik forrását képezi, figyelemreméltó és megbecsülésre tarthat igényt a marxista szociológusok körében is, annak ellenére, hogy a NEMZETEK GAZDASÁGA túlnyomórészt gazdasági jellegű mű.

Megjegyzések:

1. Hivatkozunk itt Lenin megállapítására *A marxizmus három forrása és alkotórésze* című ismert tanulmányának bevezető részére, mely szerint Marx nagysága többek között abban van, hogy tanítása közvetlen folytatása a legnagyobb filozófusok, közgazdászok és szocialisták tanításainak.
(V. I. Lenjin, Sacinjenija, IV, orosz kiadás, Moskva, 1954, XIX. kötet 3. o.)
2. Felhívjuk a figyelmet az említett szociológusok alábbi műveire:
Veljko Korac: Marks i savremena sociologija. Kultura, Beograd, 1962, 332. o.
Ante Fiamengo: Saint-Simon i August Comte. Matica hrvatska, Zagreb, 1966 7. o.
Kulcsár Kálmán: A szociológiai gondolkodás fejlődése Akadémia Kiadó, Budapest, 1966 509. o.
Jan Szczepanski: A szociológia története. A szociológia problematikájának és módszereinek fejlődése. Kossuth Könyvkiadó Budapest, 1973. 108 o.
3. Ebben a munkában valahányszor A. Smith „An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations” című művére hivatkozunk, a Marksizam i njegovi izvori című sorozatban Marijan Hanzeković 1952-es fordításában megjelent kiadvány alapján történik, Kultura, Beograd, 1970.
4. A csereviszonyok Smith általi bemutatásakor L. könyvének problémabemutatására hivatkozunk, a II. fejezet kezdete (61. o.) Ez a rész szerbhorvát nyelven így hangzik: „Ali čoveku je gotovo stalno potrebna pomoć njegove sabraće, i on bi je uzalud očekivao samo od njihove naklonosti. Verovatnije je da će uspeti ako zainteresuje njihovu sebičnost u svoju korist i pokaže im da je u njihovom vlastitom interesu da učine ono što od njih želi. Ko god nudi nekome drugome posao bilo kakve vrste, predlaže mu da učini ovo: daj mi ono što ja želim, pa ćeš dobiti ono što ti želiš. To je značenije svake takve ponude. Na taj način dobijamo jedan od drugoga kudikamo veći deo onih usluga koje su nam potrebne. Mi ne očekujemo ručak od naklonosti mesara, pivara ili pekara, već od njihova čuvajna vlastitog interesa.”

Sociološke teme Smitovog dela: „Istraživanje prirode i uzroka bogatstva naroda”

Pri isticanju socioloških tema velikog dela Adama Smita imamo u vidu specifičan način analize autora i epohu u kojoj stvara i čije društvene, pre svega, proizvodno-ekonomske odnose analizira. Živeći u epohi liberalnog kapitalizma onda najrazvijenijeg društva A. Smit nema posebnih podsticaja a i ne postoji još dovoljan društveno-klasni interes bilo za apologetiku, bilo za kritičko revolucionarnu analizu samih društvenih odnosa. Ipak, u svojim ekonomskim analizama nužno zahvata široke probleme i odnose društva svog vremena te, ne izvlačeći posebne zaključke niti formulacije koje proizlaze u osnovi iz njegovih razmatranja, daje relativno širok spektar pitanja koja se ugrađuju u korene naučnog socijalizma.

Osobina marksizma je u totalitetu i kad se radi o poimanju odnosa i procesa u društvu i kada se radi o sopstvenom razvoju kao naučnog socijalizma. Kada Lenjin govori o tri izvora i tri sastavna dela marksizma očito ne misli da se naučni socijalizam razvija tako da se ekonomska misao Marksa i Engelsa nadovezuje i razvija na bazi klasične britanske klasične političke ekonomije filozofija polazeći kao od osnove klasične nemačke građanske filozofije, a opšta društvena teorija socijalizma i komunističkog društva od utopijskih socijalista. Očito je da se ne radi o tome. Politekonomistima je bez sumnje jasno da ekonomsko učenje Marksa i Engelsa nemoguće je zamisliti bez dijalektičkog materijalizma i da je „Kapital”, iako prevashodno ekonomsko delo, da je ujedno i Kapitalno filozofsko i sociološko d.lo. Među sociolozima, možda ćemo češće susresti one koje je potrebno upozoriti da postoji kompleksnost i isprepletenost i razvoja i analize sociološke filozofske, politikološke i politekonomske komponente u sociologiji kao integralnog dela naučnog socijalizma.

Zbog ovih okolnosti marksistička sociologija nema svoj koren samo u utopijskom socijalizmu već u celokupnom fondu onih dostignuća društvene svesti čovečanstva koje su predstavljali koren naučnog socijalizma – time opravdano je videti i u klasičnoj britanskoj polit. ekonomiji kao i u klasičnoj građanskoj nemačkoj filozofiji korene marksističke sociologije pored utopijskog socijalizma.

Za ovo shvatanje pozivamo se, takođe, i na argumente koje su izložili sociolozi iz naše zemlje, jugoslovenski sociolozi, Veljko Korać iz Beograda i Ante Fiamengo iz Zagreba, savremeni sociolog iz Mađarske Kulacsar Kalman i iz Poljske Jan Szczepanski.

Kada ističemo najznačajnije sociološke teme u čuvenom radu A. Smita moramo imati u vidu i u ovom slučaju nedoslednost njegovih teorija. U rezultate i dostignuća ovog velikog naučnika spadaju ne samo ona koje je trebalo prevazići da bi se ostvario Marksov naučni pogled već i takva kao što je stanovište o egoizmu kao osnovnom faktoru koji određuje razmenu i koje je trebalo prosto mehanički negirati.

Sa gledišta socioloških tema najznačajniji i najopsežniji je krug pitanja vezanih za Smitovu teoriju podele rada. Istina Smit polazi od ljudske sklonosti za razmenu kao uzroke podele rada pri čemu ne razlikuje društvenu i tehničku podelu. U uslovima dominacije manufakture u razvoju kapitalizma u Engleskoj A. Smit ne čini distinkciju između društvene i posebne podele rada.

Od značaja je Smitov celovit pogled na društveni karakter rada koji proističe iz njegove teorije. Adam Smit uočava progres i povećanje produktivnosti rada koja je posledica društvene podele i specijalizacije proizvodnog rada.

Adam Smit takođe uočava onu negativnu stranu podele rada koja se ispoljava na ličnost čoveka u datim uslovima kapitalističke proizvodnje. Adam Smit između ostalog

veoma plastično ilustruje ovo svoje analitičko zapažanje pišući o tome podela rada utiče na ličnost čoveka da ona postane neotesana i glupa koliko je to samo moguće ljudskom biću.

Razvijajući svoju teoriju vrednosti Smit uspostavlja na osnovu svog kriterijuma jasno naglašenu razliku između proizvodnog i neproizvodnog rada, Adam Smit naglašava (početak III glave, II knjige, str. 461) da ima jedna vrsta rada koja povećava vrednost predmeta a da ima druga vrsta rada koja nema takav učinak. Prvu vrstu rada koja, po Smitu, proizvodi vrednost on naziva produktivnim radom a drugu vrstu rada neproductivnim.

U uslovima pretežno manufakturne faze razvoja kapitalizma kada je ideo nauke tehnološke inovacije, razvojnih službi i organizacionih nauka u tekućem proizvodnom procesu bio mali A. Smit nije mogao uočiti mesto i pravo značenje tzv. produktivnih usluga. Zato se on i kreće u uprošćenim kategorijama proizvodnog rada koji uvek ima za nosioca materijalan predmet.

Na osnovu svoje teorije radne vrednosti preko kategorija koje Smit upotreb. aparata (kategorije dohodaka) ističući profit i rentu kao neradne dohotke jasno ukazuje na eksploataciju najamnog radnika. Eksploatisani položaj najamnog radnika, A. Smit obrađuje sa dovoljnom širinom da se on ne uokviruje u uske ekonomske okvire.

Adam Smit uočava eksploataciju koja se vezuje za društveni položaj kapitaliste i za posedovanje količine kapitala. Ova dva faktora stalno naglašava i polazeći od njih vrši kvantitativnim analizama odbitak od vrednosti radnikova rada u vidu rente, profita i drugo, samu eksploataciju izričito ne izlaže, još manje razrađuje kao društveni odnos te ostaje otvoreno pitanje da li ju je uopšte uočio ili je smatrao oportunistički ne spomenuti je i zadržati se na ekonomskoj argumentaciji neospornog identifikovanja eksploatacije.

A. Smit ima sluha i prema eksploataciji u međunarodnim odnosima, prema kolonijalnoj eksploataciji. On priznaje nepravednost kolonijalnih metoda eksploatacije, ali ih relativizira zbog opšte nerazvijenosti privrede kolonija u odnosu na metropolu pa navodi da ove neprovode do sada „nisu mnogo naškodile kolonijama“. Smit takode predviđa da kolonijalni oblici eksploatacije u slučaju naprednijeg stanja samih kolonija mogli bi biti za njih „stvarno nasilni i nepodnošljivi“.

Zusammenfassung

Soziologische Themen in Smiths Werk: „Die Erforschung der Natur und der Gründe des Reichtums der Nationen“

Bei der Hervorhebung von soziologischen Themen in Adam Smiths grossen Werk haben wir die spezifische Analysierungsweise des Verfassers sowie die Epoche in der er schafft vor Augen aber auch die gesellschaftlichen Verhältnisse dieser Epoche, vor allem die ökonomischen Produktionsverhältnisse, die er analysiert. Da A. Smith in der Epoche des liberalen Kapitalismus lebt, in der damals entwickeltesten Gesellschaft, hat er keine besonderen Anregungen; es besteht auch noch kein genügendes gesellschaftliches Klasseninteresse weder für die Apologetik noch für eine kritische, revolutionäre Analyse der gesellschaftlichen Verhältnisse selbst. Allerdings berührt er in seinen ökonomischen Analysen notwendigerweise eine Fülle von Problemen seiner Epoche und ohne Schlüsse zu ziehen oder Formulierungen zu geben, die im Grunde genommen aus seinen Erwägungen hervorgehen, gibt er ein relativ breites Spektrum von Fragen, die in die Wurzeln des wissenschaftlichen Sozialismus eingebaut werden.

Die Eigenschaft des Marxismus liegt in der Totalität, sowohl wenn es sich um das Begreifen der Verhältnisse und Prozesse in der Gesellschaft als auch wenn es sich um die eigene Entwicklung als wissenschaftlicher Sozialismus handelt. Wenn Lenin über die drei Quellen und drei Bestandteile des Marxismus spricht, so denkt er offenbar nicht, dass sich der wissenschaftliche Sozialismus so entwickelte, dass der ökonomische Gedanke von Marx und Engels an die klassische englische politische Ökonomie anknüpft und sich auf sie gründet; die Philosophie von der klassischen, deutschen bürgerlichen Philosophie als Grundlage ausgeht; während die allgemeine gesellschaftliche Theorie des Sozialismus und der kommunistischen Gesellschaft von den Sozialisten Utopisten. Es liegt nahe, dass es sich nicht darum handelt. Den Politökonom ist es zweifelsohne offenkundig, dass es unmöglich ist, sich Marxens und Engels'ökonomische Lehre ohne den dialektischen Materialismus vorzustellen und dass „Das Kapital“, obwohl vor allem ein ökonomisches, gleichzeitig auch ein grundlegendes philosophisches und soziologisches Werk ist. Unter den Soziologen werden wir vielleicht des öfteren jenen begegnen, die man warnen sollte, dass es eine Komplexität und Verflochtenheit gibt, sowohl in der Entwicklung wie auch in der Analyse der soziologischen, philosophischen, politikologischen und politökonomischen Komponenten in der Soziologie als integralem Teil des wissenschaftlichen Sozialismus.

Wegen dieser Umstände hat die marxistische Soziologie ihre Wurzeln nicht nur im Utopischen Sozialismus sondern im gesamten Bestand jener Errungenschaften des gesellschaftlichen Bewusstseins der Menschheit, die die Wurzel des wissenschaftlichen Sozialismus darstellten – damit ist es gerechtfertigt auch in der klassischen englischen politischen Ökonomie, sowie in der klassischen deutschen bürgerlichen Philosophie, neben dem Utopischen Sozialismus, die Wurzeln der marxistischen Soziologie zu sehen.

Was diese Auffassung betrifft, berufen wir uns auch auf die Argumente, die von den jugoslawischen Soziologen Veljko Korać aus Beograd und Ante Fiamengo aus Zagreb, vom ungarischen Soziologen Kulcsár Kálmán und vom polnischen Soziologen Jan Szczepánski dargelegt wurden.

Wenn wir die wichtigsten soziologischen Themen in A. Smiths berühmter Arbeit hervorheben, müssen wir auch in diesem Fall die Folgewidrigkeit seiner Theorien vor Augen halten. Zu den Ergebnissen und Errungenschaften dieses grossen Wissenschaftlers gehören nicht nur jene, die überwunden werden mussten, damit Marxens wissenschaftliche Anschauung verwirklicht würde, sondern auch solche, wie es der Standpunkt über den Egoismus ist, – als Grundfaktor, der den Austausch bestimmt – die einfach mechanisch negiert werden mussten.